

Toespraak (journalist en theatermaker) Nancy Ubert bij herdenking Joods monument op 4 mei 2022

Het is alsof je bij het lezen van een boek meerdere bladzijden hebt overgeslagen. Ik begrijp werkelijk helemaal niets meer van de wereld waarin wij leven.

Meer dan vijftig namen worden straks hardop uitgesproken. Immers: de Joodse traditie zegt dat een mens voortleeft zolang zijn naam wordt genoemd.

Het gaat hier om mensen die in het concentratiekamp niet meer dan een nummer waren. Om dat te benadrukken werden de cijfers zelfs op hun onderarm getatoeëerd. Deze mensen, die vanuit Alphen naar het eindstation werden gebracht, krijgen hun identiteit terug.

Maar niet alleen vandaag en voor één dag...

In onze gemeente komen steeds meer Stolpersteine te liggen. Hopelijk dagen die gedenksteentjes uit om je te verdiepen in de levensloop van de nazislachtoffers die hier hebben gewoond. Het verleden mogen we niet vergeten, al slaan we soms liever bladzijden over.

Maar wat ik hier en nu ook vertel, mijn gekozen woorden kunnen nooit recht doen aan de mensen die straks bij hun naam worden genoemd. Hoe diep hun lot ook raakt...

Ik was veertien toen ik voor het eerst kennismakte met de zwarte geschiedenis. Ik liep met mijn schoolklas door de voormalige Joodse buurt in Amsterdam. Een bevlogen leraar wees op de stille getuigen van het vooroorlogse Joodse leven in Mokum. Verbijsterd luisterde ik naar de verhalen over de systematische vervolging. Het thema heeft me nooit meer losgelaten.

Op dat moment wist ik nog niets van mijn eigen familiegeschiedenis. Van de oom die werd geliquideerd, van mijn vaders vader die onderdook vanwege de *Arbeitseinsatz*. Van de vader van mijn moeder die als politieagent zijn functie wist te gebruiken om het verzet te dienen.

En van de aangetrouwde Joodse oom Eduard Roosnek. Hij was de enige overlevende van de overval op de Amsterdamse ijssalon Koco, ontmoetingsplek van het Joods verzet. Oom Eddy liet zich niet kisten. Na die inval bleef hij onder de schuilnaam Daantje actief in het verzet. In Amsterdam is een brug naar hem vernoemd. Ik was erbij toen die officieel werd geopend. Je kunt er alleen lopend of fietsend overheen. Klein bruggetje voor een groot mens.

Maar dat wist ik dus allemaal nog niet, toen ik als scholier voor het eerst hoorde van dat krankzinnige nazi-plan. Een plan dat exact zo is verlopen als vooraf meedogenloos werd uitgedokterd.

Waarom? Waarom wil je mensen die niet passen in jouw onwrikbare overtuigingen fabrieksmatig vermoorden...

Het is een van de redenen dat we - onder de vlag van Productiehuis Alphen - meerdere voorstellingen over de oorlog hebben gemaakt. Meestal op basis van plaatselijke geschiedenis.

Niet dat ik daardoor alles plots wel ging begrijpen. Het lukt me gewoon niet om koele feiten gevoelsmatig te bevatten. Dan sla ik meerdere pagina's tegelijk om.

Driekwart van de Nederlandse Joden werd vermoord tijdens de Tweede Wereldoorlog. Natuurlijk waren er ook in die tijd wakkere geesten die wel een vermoeden hadden van wat er wachtte. De enige manier om aan het onheil te ontkomen, was onderduiken. Van de ongeveer 28.000 Joden die in ons land ondergedoken zaten, hebben zo'n 16.000 de oorlog overleefd.

Maar zie in zo'n krankzinnige tijd maar eens aan onderdak te komen. Dan heb je toch echt hulp nodig. Meestal van mensen die zelf niet Joods zijn.

Ook in Alphen gebeurde dat. Dit verhaal, onderzocht en geschreven door Kees Visschedijk, vertellen we vanavond om negen uur voor het laatst in Parkvilla met de voorstelling 'In de Willemstraat'. Het is het verhaal van Bep en Janus van Gils die samen met de ouders van Janus dertien Joden door de oorlog heen hebben geholpen.

„Het is niet te bevatten dat ik besta omdat mijn grootmoeder bij deze moedige mensen een veilige schuilplaats heeft gehad”, zei een kleindochter na afloop van een van onze voorstellingen.

Die dertien Joden in dit verhaal kwamen vanuit andere steden naar Alphen en overleefden daardoor de holocaust. De meer dan vijftig Joden die al jaren in Alphen woonden, niet.

Pas als wanhoop een bekend gezicht heeft, durf je de nood te erkennen.

Hoe wrang.

Terwijl wij ons oorlogsdrama repeteerden, werd de hard bevochten vrede in Europa opnieuw bedreigd. Ontelbare gezinnen raakten ontwricht door dood, verlies en onbeschrijfelijk leed.

Als we niet oppassen, zijn we straks ook hier getuige van nieuwe gruwelijkheden. Met als grootste gevaar dat we bijna stikken van verontwaardiging en woede, maar helemaal niets doen. Of dat we - net als toen - geloven dat het allemaal niet zo'n vaart zal lopen.

De enige troost voor ons zwarte verleden is een veilige toekomst.

Daaraan dragen we allemaal bij. Laten we voortaan een Bep of Janus te zijn.